Nr 8

Konstitutionsutskottets betänkande med anledning av motioner angående länsdemokrati

Motionerna

I motionen 1975:127 av herr Helén m. fl. (fp) hemställs "att riksdagen beslutar anmoda regeringen att skyndsamt låta utarbeta ett länsdemokratiskt alternativ i enlighet med vad som anges i motionen".

I motiveringen anför motionärerna att den politiska debatten i huvudsak handlat om två alternativ för den framtida länsförvaltningen. Länsberedningen har dock i sitt betänkande endast utarbetat förslag till ett "länsbyråkratiskt" alternativ. För att riksdagen skall kunna ta ställning i principfrågan bör emellertid riksdagen enligt motionärerna ha två likvärdiga alternativ att välja mellan.

I motionen 1975:985 av herr Boo m. fl. (c) hemställs "att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att utredningsarbetet rörande den regionala samhällsförvaltningens organisation bör fullföljas med målet att genomföra en verklig länsdemokrati i enlighet med vad som anförts i denna motion".

Motionärerna anför att länsberedningens arbete kan ses som en etapp på vägen mot en verklig länsdemokrati. En så djupgående reform som länsdemokratiseringen syftar till kräver en lång omställningsperiod för både landstingen och den statliga länsförvaltningen. Utredningsarbetet på detta område måste enligt motionärerna ses som en fortlöpande process som inte får avstanna.

Frågans tidigare riksdagsbehandling m. m.

Frågan om samhällsorganisationen på regional nivå har debatterats sedan mitten av 1960-talet. 1970 tillsattes den parlamentariskt sammansatta länsberedningen med uppgift att med utgångspunkt från det arbete som bedrivits inom 1959 års länsindelningsutredning (SOU 1967:23), länsförvaltningsutredningen (SOU 1967:20) och länsdemokratiutredningen (SOU 1968:47) göra en sammanfattande bedömning av den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation. Utredningen avlämnade i oktober 1974 betänkandet Stat och kommun i samverkan (SOU 1974:84). Betänkandet är f. n. föremål för remissbehandling. Remisstiden utgår i juni 1975.

I konstitutionsutskottets betänkande vid höstsessionen 1974 med anledning av motioner om decentralisering och ökad rättssäkerhet inom förvalt-

ningen (KU 1974:62) redogjordes i reciten utförligt för länsberedningens förslag.

I betänkanden vid 1972 och 1973 års riksdagar har utskottet i reciten redovisat länsdemokratifrågans tidigare behandling i riksdagen (KU 1972:8 och 1973:45).

Frågan om vidgad länsdemokrati aktualiserades under 1974 års riksdag i motionen 1974:142 av herr Fälldin m. fl. (c). I sitt av riksdagen godkända betänkande (KU 1974:30) med anledning av motioner rörande den kommunala demokratin m. m. anförde konstitutionsutskottet att den fortsatta behandlingen av länsberedningens förslag borde avvaktas före ett ställningstagande till motionens förslag i denna del.

Utskottet

Frågan om samhällsorganisationen på regional nivå har utretts i olika sammanhang sedan mitten av 1960-talet. 1970 tillsattes en parlamentarisk utredning – länsberedningen – med uppgift att göra en sammanfattande bedömning av den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation. Utredningen avlämnade i oktober 1974 betänkandet Stat och kommun i samverkan (SOU 1974:84). Utredningen var enig i de grundläggande frågorna t. ex. rörande ansvaret för den regionala samhällsplaneringen. Reservationer förelåg endast beträffande länsstyrelsernas sammansättning och länsindelningen. Beredningens förslag är f. n. föremål för remissbehandling. Remisstiden går ut den 2 juni 1975.

I motionerna 1975:127 och 1975:985 hemställs att riksdagen skall begära ytterligare utredningar beträffande de s. k. länsdemokratiska frågorna.

Under höstsessionen vid 1974 års riksdag anförde ett enigt konstitutionsutskott (KU 1974:30) att den vidare behandlingen av länsberedningens förslag borde avvaktas innan något ställningstagande görs till frågan om en vidgad länsdemokrati. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet har inte funnit anledning till ändrat ställningstagande. Utskottet kan med hänsyn härtill inte tillstyrka motionerna 1975:127 och 1975:985.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionerna 1975:127 och 1975:985.

Stockholm den 4 mars 1975

På konstitutionsutskottets vägnar
HILDING JOHANSSON

Närvarande: herr Johansson i Trollhättan (s), fru Thunvall (s), herrar Werner i Malmö (m), Mossberg (s), Fiskesjö (c) Ahlmark (fp) Jonnergård (c), Bergqvist (s), Björck i Nässjö (m), Karlsson i Malung (s), Nordin (c), Måbrink (vpk), Olsson i Edane (s), Johansson i Malmö (s) och Kindbom (c).

Reservation

av herrar Werner i Malmö (m), Fiskesjö (c), Ahlmark (fp), Jonnergård (c), Björck i Nässjö (m), Nordin (c) och Kindbom (c), vilka ansett att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

En fullt genomförd länsdemokratireform är nödvändig för en fördjupning och vitalisering av det svenska folkstyret. Det är nu mer än 10 år sedan riksdagen 1964 beslöt att frågan om en vidgad länsdemokrati skulle utredas. 1968 lade en enig länsdemokratiutredning fram ett principförslag bl. a. utgående från att landstingen och inte länsstyrelserna skulle svara för samhällsplaneringen på regional nivå. Ett genomförande av utredningens förslag krävde ytterligare utredningar.

Länsdemokratiutredningens principförslag har dock inte kommit att förverkligas. 1970 genomfördes en partiell reform av länsstyrelserna som bl. a. innebar att länsstyrelserna omvandlades till lekmannastyrelser med ett inslag av ledamöter utsedda av landstingen. Någon förändring av kompetensfördelningen mellan den statliga länsstyrelsen och det folkvalda landstinget företogs däremot inte.

Trots enigheten i länsdemokratiutredningen fick den 1970 tillsatta länsberedningen inte direktiv som gav den möjlighet att helhjärtat arbeta vidare med länsdemokratialternativet. Bl. a. som en följd härav krävde riksdagen 1972 att Kungl. Maj:t skulle ge länsberedningen i uppdrag att inrikta utredningsarbetet på en utbyggnad av landstingen till regionala självstyrelseorgan med ansvar för bl. a. den regionala samhällsplaneringen. Regeringen följde dock inte riksdagens beslut under hänvisning till att frågan skulle bli föremål för en förutsättningslös prövning i samband med beredningens arbete.

Under hösten 1974 avlämnade länsberedningen sitt betänkande "Stat och kommun i samverkan" (SOU 1974:84). Länsberedningens förslag sådana som de nu föreligger ger inte heller underlag för någon helhetslösning av länsdemokratifrågorna, av det slag som länsdemokratiutredningen förordade.

Men på en del punkter, där beredningen nått enighet, innebär förslaget att landstingens ställning stärks, att statens detaljkontroll över kommunerna minskar och att en decentralisering av beslutsfunktionerna främjas. Dessa förslag är värdefulla och bör därför förverkligas. Frågan om länsstyrelsernas sammansättning bör lösas i enlighet med reservanternas förslag. Länsberedningens förslag är således att betrakta som en första etapp på vägen mot länsdemokrati.

Länsberedningens förslag har karaktären av ett principförslag. Beredningen framhåller att det krävs ytterligare överväganden i decentraliseringsfrågorna. Trots att nu mer än fyra månader förflutit sedan betänkandet presenterades har regeringen inte tillsatt någon ytterligare utredning för att arbeta med dessa frågor. Därför har i motionerna 1975:127 och 1975:985

krävts ytterligare utredningsarbete. I motionen 1975:127 understryks att riksdagen bör få välja mellan två likvärdiga och lika väl genomlysta alternativ. I motionen 1975:985 framhålls att en så djupgående reform som den länsdemokratiseringen syftar till kräver en lång omställningsperiod för både landstingen och den statliga förvaltningen. Det är angeläget att riksdagen ännu en gång beslutar att det nödvändiga utredningsarbetet med sikte på en fullt genomförd länsdemokrati skall fullföljas. Utredningsarbetet på detta område måste ses som en fortlöpande process som inte får avstanna. Som anförts i motionerna måste det fortsatta arbetet med dessa frågor bedrivas skyndsamt.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

att riksdagen med anledning av motionerna 1975:127 och 1975:985 som sin mening ger regeringen till känna att utredningsarbetet rörande den regionala samhällsförvaltningens organisation bör fullföljas särskilt med inriktningen att ge landstingen huvudansvaret för den övergripande regionala planeringen.

GOTAB 75 9030 S Stockholm 1975